

TİCARET KANUNUNUN TİCARET SİCİLİNE İLİŞKİN CEZAI HÜKÜMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Öğ. Gr. Özcan UÇKAN

I. GENEL BİLGİLER

1. Ticaret Sicilinin Gayesi :

Ticaret sicili, ticari hayatta bazı olayların aleniyetini sağlar, hukuki münasebetlerde gerekli emniyet, itimat unsurunu geliştirip temin eder. Ticaret sicili bu şekli ile «ticari işletme ile ilgili münasebetlerin tacirin ve üçüncü şahısların menfaatleri bakımından açıklanmasına hizmet eden bir müessese durumundadır» (1).

Ticaret sicilinin başlıca gayesi; üçüncü şahıslar ve tacir bakımından hukuken ehemmiyetli olan münasebetleri açıklamaktır. Gerçekten, «üçüncü şahıslar, ticaret sicilinde yapacakları muameleler hakkında gereken bilgiyi edinerek bu bilgiye göre hareket ederler, meselâ ticari işletmeyi temsile mezun olan şahısların kimler olduğunu, bunların temsil yetkilerini, ticari işletme bir şirkete ait bulunuyor ise bu şirketin mevzuunu, kanuni mümessillerinin,

(1) ARSLANLI, Halil: Kara Ticaret Hukuku Dersleri Umumi Hükümleri, Üçüncü Bası, İstanbul 1960, s 145.

şeriklerin adlarını, sicil ve ilânlardan öğrenir. Ve tasarladıkları işlemleri yapmağa veya yapmamaya karar verirler. Bu nedenle, ticaret sicili üçüncü şahısların iradelerine etkili olarak, alacakları kararlara yön verir» (2). Birbiriyle ticari münasebette bulunmak isteyen, şirket, cemiyet vs. hükmi ve hakiki şahıslara hukuki bakımdan önemli yollar gösterir. Yalnız ticari değil, umumi iş hayatında da faydalı olur. Herşeyden evvel sicil, hukuki ve ticari hayatta akla gelebilecek olan her türlü sualleri cevaplandırabilir» (3).

2. Ticaret Sicili Açısından Tescil İşleminin Önemi :

Bütün tesciller, ticaret sicilinin gayesine uygun olarak, toplumu muayyen olaylardan haberdar etmek için yapılır. Bazı tesciller sadece mevcut hukuki bir durumun aleniyetini temin için yapılır ve bildirici (ihbari) bir nitelik taşır. Bazıları ise kurucu (ihdasi) bir tesir icra eder. Bu halde hukuki münasebetlerin doğması veya hakkın üçüncü şahıslara karşı dermeyanı tescil şartına bağlıdır.

Ticaret siciline tescil edilmiş olmak, hukuki ihtilaflara neden olmuş davalarda mühim bir rol oynar ve tescil edilmiş hadiselerin doğruluğu hakkında nisbi bir karine teşkil eder (4).

3. Ticaret Sicilinin Hukuki Niteliği :

«Ticaret sicili, hukuki yapısı itibariyle M.K. 7.maddesinde yazılı olan resmi sicil niteliğindedir» (5).

Bilindiği gibi M.K 7.maddesi resmi sicil ve senetlerin doğru olmadığını ispat edilinceye kadar geçerli olacağı hükmünü getirmiştir.

Buna göre, ticaret siciline tescil edilmiş olan bir husus aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir ve bu şekli ile hüküm ifade eder.

(2) ARSLANLI, a.g.e., s. 158.

(3) SENGİR, Turgut: «İsviçre Sicilli Ticaret Muamelelerinin Mevzuat ve Tatbikat Bakımından Tanzim ve Yürütülüşü» Adalet Dergisi, 1963, s. 1030 vd.

(4) KINACI, N.: «Ticaret Sicili», Adalet Dergisi, 1961, s. 471 vd.

(5) HİRŞ, E.: Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul 1948, s. 95.

4. Kanun Yapıcının Ticaret Siciline Cezai Hükümler Getirmesindeki Neden :

Ticaret Kanunumuzun ticaret siciline ilişkin hükümleri, gelişen ekonomik ve ticari hayatımıza bir istikrar ve güven unsuru olarak girmiş bulunmaktadır.

«Ticaret sicilinin resmi bir cisil olmasındaki maksat ve gayeye ancak, sicile kaydedilen hususların doğruluğunun temin edilmesiyle erişilebilir» (6).

İşte bu nedenle kanun yapıcı ticaret sicilinden beklenen gayelerin elde edilebilmesi ve güvence altına alınabilmesi için cezai ve hukuki (T.K.35,40/1) müeyyideler getirmek lüzum ve gereğini duymuştur.

Cezai hükümler büyük ölçüde sicil kaydının gerçeğe uygun olmasını ve üçüncü şahısları hataya düşürücü bir nitelik taşımasını gerçekleştirmeğe yarar (7).

İşte biz bu incelememizde T.K.muzun önemli bir bölümünü teşkil eden (TK.26-40) ve ticari hayatımıza da olumlu yönleri ile girmiş bulunan ticaret sicilinin cezai müeyyideleri üzerinde duracağız.

II. TESCİLE DAVET VE CEZA HÜKÜMLERİ

1. Genel Olarak :

Ticaret Kanunumuzun 35.maddesi ile; «tescili mecburi olup da kanuni şekilde ve müddeti içinde tescili istenmemiş olan veya 34 üncü maddenin 3 üncü fıkrasındaki şartlara uymayan bir hususu haber alan sicil memuru, ilgilileri, tayin edeceği münasip bir müddet içinde kanuni mecburiyeti yerine getirmeğe yahut o hususun tescilini gerekli kılan sebeplerin bulunmadığını ispat etmeye davet eder (I). Memurca bildirilen müddet içinde tescil talebinde bulunmayan ve imtina sebeplerini de bildirmeyen kimse, sicil me-

(6) HİRŞ, E.: a.g.e. s. 97. Ayrıca bkz. ROBERT PATRY: «L'inscription sur le registre du commerce», La forme dans Les actes juridiques, İstanbul 1976, s. 401—402; YAŞAR KARAYALÇIN: «Les effets de l'inscription au registre du commerce en droit ture», Les actes., s. 420—421.

(7) F. de STEIGER, *Registre du Commerce et Raisons*, dispositions pénales, FJS. No. 249, s. 2.

murunun teklifi üzerine, sicilin bağılı olduğu mahkeme kararıyla yüz liradan iki bin liraya kadar para cezasına mahkûm edilir (II). Müddeti içinde imtina sebepleri bildirildiği taktirde, sicilin bağılı olduğu mahkeme evrak üzerinde inceleme yaparak tescili gerekli olan bir hususun mevcudolduğu neticesine varırsa tescilini sicil memuruna emreder, aksi taktirde memurun talebini reddeder (III). Mahkemenin bu madde gereğince vereceği kararlar aleyhine ilgililer ve sicil memuru tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerince temyiz yoluna müracaat edebilirler. Temyiz icrayı durdurur (IV). İlgililerin para cezasına ait mahkûmiyet kararlarının temyiz edebilmeleri için hükmolunan parayı mahkeme veznesine yatırmış veya aynı miktarda teminat göstermiş olmaları şarttır (V). Bu maddeye göre hükmolunan para cezaları hapse çevrilmez (VI)» hükmünü getirmiş bulunmaktadır.

Maddenin 1.fıkrasının açık hükmünden; tescil mecburiyetini zamanında yerine getirmemenin esas itibariyle suç olmadığı, bu durumun, ancak, sicil memuruna yalnızca ilgili şahsı «tescile davet hakkını» verdiği anlaşılmaktadır.

«Bu nedenle bu gibi hallerde tescil müddetinin geçmiş olması sadece sicil memurunun tescile davet, tescil için ihtar yapma hakkının doğması bakımından önemlidir» (8).

2. Davetin Şartları :

Sicil memurunun davet yetkisinin doğabilmesi şu hallerde ortaya çıkar :

A) Tescili mecburi olan bir hususun müddeti içinde ve kanuni şekilde tescilinin istenmemiş olması.

a) Mecburilik :

Müddeti içinde ve kanuni şekilde tescili istenilen hususun «tescili mecburi» olan (9) bir husus olması gerekmektedir. Başka bir deyişle sicil memurunun davet görevinin ortaya çıkabilmesi,

(8) K ARAYALÇIN, Yaşar:Ticaret Hukuku I. Giriş—Ticari İşletme, Ankara 1968, s. 316.

(9) TK. tescili mecburi olan hususları umumi olarak tasrih etmemiş ancak bunları muhtelif müesseselerde ayrı ayrı beyanla yetinmiştir. Meselâ 20, 42, 121, 148, 151, 157. maddelerde olduğu gibi.

ancak tescili mecburi bir hususun mevcudiyeti halinde söz konusu olabilir.

b) Süre :

Tescili mecburi olan hususun, TK.32.maddesinin ön gördüğü şekilde -aksine hüküm olmadığı taktirde-, on beş gün içinde tescilin istenilmesi gerekir (TK.32/I). Bu sürenin başlangıcı da tescile tabi hususun vukubulduğu tarihtir. Eğer tamamlanması bir senet veya vesikanın tanzimine bağlı olan bir husus ise o taktirde sürenin başlangıcı bu senet veya vesikanın tanzim olduğu tarihtir. (TK.32/II). İlgili kimse, ticaret sicili memurluğunun selâhiyet çevresi dışında oturuyor ise bu süre bir aydır (TK.32/III).

Tescil isteminde bulunacak ilgili kimsenin bu süreye riayet ederek istemde bulunması yasal bir zorunluluk olmaktadır. İşte bu yasal zorunluluğa uymamak sicil memurunu davete ilişkin hükümleri uygulamaya sevk eder.

c) Şekil :

Süreye riayet eden ilgilinin tescil için TK.31.maddesinde gösterilen talep şekline uygun bir talepte bulunması gerekir. Bu şekle göre; talebin, sözlü değil, yazılı (dilekçeyle) olması ve dilekçe sahibinin de hüviyetini ispat etmesi gerekmektedir. (Dilekçedeki imza noterlikçe tasdik edilmişse ayrıca hüviyeti ispata lüzum yoktur).

B) Tescili istenen hususun hakikate aykırı olması, üçüncü şahıslarda yanlış bir fikir yaratacak mahiyette bulunması ya da amme intizamına aykırı olması.

a) Tescili istenen hususun hakikate aykırı olması :

Tescili istenen hususun hakikate uygun olması gerekmektedir (TK.34/III). Şayet tescili talep edilen husus gerçeklere uymuyor ise, o taktirde ilgili sicil memuru tescil talebini red eder ve ilgiliyi hakikate uygun beyanda bulunmağa davet eder.

b) Tescili istenen hususun üçüncü şahıslarda yanlış bir fikir yaratacak mahiyette olması :

Tescili istenilen hususun üçüncü şahıslarda yanlış bir fikir yaratacak nitelikte bulunmaması gerekmektedir (TK.34/III). Başka bir ifade ile tescili talep edilen hususun üçüncü şahıslarda

yanlış bir izlenim edinmelerine neden olmayacak şekilde açık ve belli olması gerekir. Aksi taktirde, ilgili sicil memuru davet hakkını kullanarak üçüncü şahıslarda uyanan veya uyanması muhtemel bulunan yanılının düzeltilmesini ilgiliden isteyebilir.

c) Tescili istenen hususun amme intizamına aykırı olması :

Yine TK.34/III.maddesine göre tescili istenen hususun amme intizamına aykırı bir nitelikte bulunmaması gerekmektedir. Bu nitelikte olmayan bir hususun düzeltilmesi ve yasaya uygun şekle dönüştürülebilmesi için ilgili memurun davet hakkı vardır.

3. Sicil Memurunun Süre Tanınması :

Sicil memuru tescili mecburi olup da kanuni şekilde ve müddeti içerisinde tescili istenmemiş olan veya 34.maddenin III.fıkrasındaki şartlara uymayan bir hususu haber alır ise, ilgilileri, tespit edeceği **münasip bir süre** (bu süre yapılacak işin niteliğine göre verilecek makul bir süre olmalıdır) içerisinde kanuni mecburiyetlerini yerine getirmeye veya tescilden kaçınmak için haklı bir sebep bulunduğu iddiası söz konusu ise o sebebi gayet açık ve etraflı olarak ve onu ispata elverişli delilleriyle beraber bildirmeye davet eder. Bu davetin neticesiz bırakılması halinde 2000 liraya kadar para cezasına mahkûm edileceği de ayrıca bildirilir (TK.35/I, TSN.40/I).

4. Davetin Kapsamı :

Sicil memuru ilgiliye, yaptığı davette:

A) İlgilinin kanuni mecburiyetini yerine getirmesi;

B) Şayet ilgili tescilden kaçınma için haklı bir sebep bulunduğu iddiasında ise o sebebi gayet açık ve etraflı olarak ve onu ispata elverişli delilleriyle beraber bildirmesi;

C) Ve bu davetin neticesiz bırakılması halinde 2000 liraya kadar para cezasına mahkûm edileceği hususlarını açık şekilde belirtmesi gerekmektedir.

Şayet sicil memuru yukarıdaki şartları taşımayan bir tebliğatta (davette) bulunmuş ise yapılan davet kanuni şartları haiz bulunmadığı için ilgilinin cezalandırılması talebiyle mahkemeye

müracaat edemez. Etmiş olsa bile suçu oluşmadığı için adı geçen ilgilinin cezalandırılması mümkün değildir (10).

5. Davetin Yapılma Şekli :

Kanunun öngördüğü şartları kapsayan tebligatın ilanların tebliğine mahsus zarfa konularak Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerince ilgiliye tebliği gerekmektedir. Tebligatın mahkeme mübaşiri marifetiyle yapılması gereken hallerde sicil memurunun kararı ve hakimin müsaadesi ile o mahkemenin mübaşiri eliyle de tebliğ yapılabilir (TSN.40/II).

6. Davete Uyulmaması Halinde Sicil Memurunun Mahkeme-ye Müracaatı :

Kanunun öngördüğü şartları kapsayan tebligatın usulüne uygun şekilde muhataba «İlgiliye» tebliğinden sonra da :

A) İlgilinin, sicil memurunca tayin edilmiş olan münasip süre içerisinde tescil talebinde bulunmaması

B) Tescilden kaçınma için haklı bir sebep bulunduğu iddiasında ise o sebebi gayet açık ve etraflı olarak ve aynı zamanda iddiasını ispata elverişli delillerini de bildirmemesi hallerinde ilgilinin cezalandırılması için sicil memuru sicilın bağlı bulunduğu mahkemeye (Ticaret Mahkemesi) yazılı teklifte bulunur.

«Şayet ilgili, tayin olunan süre içerisinde tescil ettirmeme sebebini bildirmişse, bu sebep kabule şayan olmasa bile yine ceza verilemez (11).

«Sicil memuru ilgili şahsın bildirdiği imtina sebeplerine katılmazsa durumu sadece sicil mahkemesine intikal ettirmek yetkisine sahiptir, ayrıca ikinci defa davet yoluna müracaat edilmesi gerekir» (12).

«Sicil memurunun tescile daveti üzerine imtina sebepleri bildirilirse, sicil memurunun yeniden mehil vererek tescile davet hakkı yoktur. Ve bundan dolayı da, yeniden verilen mehile rağ-

(10) YTD. 9.III.1971 gün ve E. 970—4646/K. 971—1771 sayılı kararı, **Resmi Kararlar Dergisi** 1973, s. 89. Yine aynı mahiyette Y.11.HD. 16.11.1973 gün ve E.4715/K. 73—4534 sayılı kararı, **Resmi Kararlar Dergisi**, 1973, s. 343.

(11) DOĞANAY, İsmail: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, Ankara 1974, s. 194.

(12) KARAYALÇIN, a.g.e., s. 292—317.

men tescilin yaptırılmaması halinde, mahkeme mahkûmiyet kararı veremez» (13).

7. İlgilinin Yargılanması :

A) Mahkeme :

Sicil memuru tarafından tayin olunan belli süre içerisinde ilgili kimse tescil talebinde bulunmaz ve tescilden imtina sebeplerini de bildirmese o taktirde sicil memuru sicilin bağlı bulunduğu «Ticaret Mahkemesine» ilgilinin cezalandırılması için yazılı teklifte bulunur.

B) Yargılama Usulü :

Sicil memurunun cezalandırma teklifini alan mahkeme ilgili şahsın savunmasını almak için kendisini mahkemeye davet eder. İlgilinin cezalandırılabilmesi için savunmasının kural olarak alınması şarttır. Savunması alınmayan ilgilinin cezalandırılması mümkün değildir (14). TK.35/II.maddesi hükmüne göre, mahkeme tarafından ilgiliye verilecek olan ceza «Para Cezası»dır. CMUK. nun «maznun gelmezse bile duruşma yapılabilen haller» başlıklı 225. maddesi «tahkikatın mevzuu olan suçun para cezası» olması halinde, ilgiliye gönderilecek «duruşmaya gelmese bile duruşmanın yapılacağı» şeklindeki meşruhatlı davetiye ile duruşmanın gıyapta-yoklukta-yapılmasına imkân vermektedir. Mahkeme ilgiliye bu şekilde meşruhatlı bir davetiye göndererek ilgilinin savunmasını almadan ve onun gıyabında duruşmaya devamla mahkûmiyet kararı verebilir.

«Kanunun öngördüğü şekilde meşruhatlı davetiye çıkarılmadan ilgilinin gıyabında duruşma yapılarak cezalandırılması cihe-tine gidilemez» (15).

Yargılamayı hukuk mahkemesi yapmasına rağmen burada hakim, bir hukuk hakimi gibi değil bir ceza hakimi gibi hareket

-
- (13) YTD. 26.X.1961, E.961—2680/K.961—3455 Sayılı kararı, **Banka ve Ticaret Huku-ku Dergisi** (Batider) 1963, Cilt: 2, S. 1, s. 114.
 - (14) «İlgilinin savunması hiç alınmadan ve bu maksatla kendisine tebligat yapılmadan TK.nun 35/V. maddesi hükmüne göre cezai sorumluluğu cihe-tine gidilmesi kanuna aykırıdır» YTD. 17.2.1967 E.1967—515/K.1967—623 sayılı kararı, DOĞANAY, a.g.e., s. 195.
 - (15) YTD. 22.1.1969, E. 1959—3490/K. 1960—217 Sayılı kararı, DOĞANAY, a.g.e., s. 195, dipnot 172.

edip ilgilinin savunması için ileriye sürdüğü ve sürmediği bütün hususları kendiliğinden (resen) araştırır. Ve hasıl olacak sonuca göre kararını verir. Bilindiği gibi, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununa göre Hukuk hakimi tarafların iddia ve savunmalarıyla bağlı olup taraflarca ileri sürülmeyen bir hususu kendiliğinden araştıramaz. Oysa «TK.nun 35.maddesindeki para cezası ile ilgili duruşmada hakim, bu kuralın dışına çıkıp bir ceza hakimi gibi herşeyi kendiliğinden incelemek ve hasıl olacak sonuca göre bir karar vermek zorunluluğundadır» (16) - (17).

C) Para Cezasına Mahkûmiyet :

Sicil mahkemesi ilgili şahsa isnad olunan «tescil talebinde bulunmamak ve imtina sebeplerini de bildirmemek» şeklindeki fiilinin-suçunun-oluşturduğuna -tekevvül ettiğine -yaptığı yargılama sonucunda kanaat getirecek olur ise ilgili şahsı 100-2000 liraya kadar (18) para cezasına mahkûm etmekle beraber ayrıca tescile de karar verir.

a) Para cezasının mahiyeti :

Sicil mahkemesi tarafından verilen para cezası «disiplin cezası» mahiyetindedir (19).

«Bu ceza bizzat ticaret sicili nizamnamesininin 40. maddesince disiplin cezası olarak anılmaktadır. Ticaret hakimi burada ticaret mesleğinin usulü kurallarına uymayan bir tacirin bir suç işlediği nedeniyle değil, mesleki disiplini bozduğu için cezalandırılmaktadır. Gerçekten tacirin mesleki yükümlülüklerinden birisi de kendisini ticaret siciline kaydettirmektir. İşte kanun bu yükümlülüğe aykırı hareket eden taciri, disiplini bozduğu için bir müeyyideye maruz bırakmaktadır. Bunun içinde ticaret sicili nizamnamesi yerinde olarak bu cezanın disiplin cezası olduğunu ifade etmiştir (20).

(16) DOĞANAY, a.g.e., s. 196.

(17) «Ceza mahkemelerinde uygulanan doğrudan doğruya (resen) soruşturma kuralının, TK.nun 35. maddesinin uygulanmasında da göz önünde tutulması gerekir». YHGK. 17.2.1965, E.T. 591, K. 75 sayılı kararı, **Son İçtihatlar**, 1967 S. 228, s. 74.

(18) 2. fıkradaki para cezası, eski kanunda 5—200 liraya kadar olduğu halde yeni kanunda bu hüküm adliye encümeni mazbatasası ile «para cezası tesirli olabilmek» gerekçesiyle bugünkü şekline dönüştürülmüştür.

(19) «TK.nun 35/II de yazılı para cezası disiplin cezası niteliğindedir». YHGK. 17.2.1965, E.591/D—T, T.75; **Son İçtihatlar**, 1967, s. 74.

(20) DONAY, Süheyl: **Para Cezaları**, İstanbul 1972, s. 183.

b) Para cezasının infazı :

Disiplin cezası niteliğinde olan para cezasının infazı (tahsili) de cezaların infazı hakkındaki 647 sayılı kanun hükümlerine göre yapılmayıp amme alacaklarının tahsili hakkındaki 6183 sayılı kanun hükümlerince «vergi daireleri» tarafından yapılır (21).

c) Para cezasının tecil edilememesi :

Hükmolunan para cezası, hapse çevrilemez (TK.35/VI) ve disiplin cezası niteliğinde olduğu için de, TCK. 89. maddesine göre «tecil de edilemez».

d) Para cezası ile ilgili kararın temyizi :

İlgili mahkemece verilmiş bulunan karara karşı-tebliğ tarihinden-itibaren-15 gün içinde temyiz yoluna başvurmak mümkündür (22).

aa. Kararın ilgili tarafından temyizi :

İlgilinin böyle bir para cezasıyla mahkûmiyeti halinde kararı temyiz edebilmesi :

1— Hükmolunan parayı mahkeme veznesine yatırması veya aynı miktarda neminat göstermiş olması

2— Bu «temyiz şartı» yerine getirildikten sonra 15 günlük süre-tebliğden itibaren-içerisinde temyiz dilekçesini kararı veren mahkemeye vermesi

şartına bağlı olmaktadır.

«Temyiz şartı» diyebileceğimiz hükmolunan paranın veya teminatın yatırılmadan kararın temyiz olunması mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle «temyiz şartı» yerine getirilmeden kararın temyiz olunması halinde temyiz mahkemesi şart yerine getirilmediği için işin esasını incelemeyen temyiz dilekçesinin reddine karar verir (23).

(21) Adalet Bakanlığının 30.9.1966 tarihli genelgesi.

(22) Eski Kanunda temyiz süresi 8 gün iken Adliye Encümenince Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunundaki Asliye Mahkemesi Kararlarının temyiz müddeti ile ahengi temin etmek gerekçesiyle bu süre 8 günden 15 güne çıkartılmıştır.

(23) «Mümeyyiz davalının temyiz ettiği mahkeme kararına göre, davalının sicil memuru tarafından kendisine verilen 15 günlük süre içerisinde tescilden im-

bb. Kararın sicil memuru tarafından temyizi :

Sicil memuru hahkemenin TK.nun 35.maddesi hükmüne göre verdiği kararlara karşı bu kararları kanuna veya usule uygun olmadığı kanaatinde bulunduğu taktirde bunları temyiz etme mecburiyeti vardır (24) (TSN.40/VII).

Kararların temyiz edilip edilmeyeceği hususunda sicil memurunun bir taktir yetkisi sözkonusu değildir.

III— SUİNİYETLE GERÇEĞE AYKIRI BEYANDA BULUNANLARIN CEZAI SORUMLULUĞU

I. Genel Olarak :

Suiniyetle gerçeğe aykırı beyanda bulunanların Cezai Sorumluluğunu Kanun 40/I. maddesinde şu şekilde hüküm altına almıştır: «Tescil ve kayıt için suiniyetle hakikate aykırı beyanda bulunanlar ceza mahkemesi tarafından yüz liradan iki bin liraya kadar ağır para cezasına veya bir aydan altı aya kadar hapis cezasına yahut bu cezaların ikisine birden mahkûm edilirler, ve ayrıca bir yıldan beş yıla kadar ticaret ve sanayi odalarına azâ olabilmek ve borsada muamele yapabilmek haklarından mahrumiyetlerine veya borsalardan muvakkat olarak çıkarılmalarına karar verirler. Hakikate aykırı tescilden dolayı zarar görenlerin tazminat hakları mahfuzdur».

2. Şartları :

Suiniyetle gerçeğe aykırı beyanda bulunanların cezai sorumluluğu için bazı şartların oluşması gerekmektedir.

A) Tescilin Yapılmış Olması :

Suiniyetle gerçeğe aykırı beyanda bulunanların cezai sorumluluğundan bahsedilebilmesi için gerçeğe aykırı tescil işleminin

tina sebeplerinin bildirilmediği ve bu yüzden de (500 lira) para cezasına çarptırıldığı halde TK.nun 35/F.5 hükmüne göre bu mahkûmiyet kararının temyiz edilebilmesi için davalının hükmolunan parayı ve aynı mahkeme veznesine depo etmesi veya aynı miktarda bir teminat göstermesi şarttır. Davalı bu şartı yerine getirmediği için hükmün esası incelenemez, temyiz dilekçesinin reddi gerekir». YTD. 1.7.1971, E.1971—3388/K.71—5106, sayılı kararı İlmî Kazai İçtihatlar Dergisi 1977. s. 3743.

- (24) Eski TK.nun yürürlükte bulunduğu 1941 tarihinde YTD. 20.2.1941 gün ve K. 470 sayılı kararı ile sicil memurunun Ticaret Mahkemesince hükmolunan kararları temyize selahiyetli olmadığına karar vermiştir. ARİÇ, Şahap: Yargıtay İçtihatlarına Göre Haşiyeli Ticaret Kanunu, İstanbul 1946, s. 92.

yapılmış olması gerekmektedir. Kural olarak sicil memurunun tescili istenilen hususların yasal şartları haiz olup olmadığı tetkik görevi vardır (TK.34/I,II,III).

Bu tetkikat sırasından sicil memuru tescili istenilen hususun gerçek dışı olduğunu saptarsa normal olarak bu tescil işlemini yapmaması gerekir. Ve bu gerçek dışı tescil talebinin de cezai bir sorumluluğu yoktur.

Ancak bütün bu denetime rağmen yine de gerçek dışı bir husus tescil edilmişse o taktirde bu fiil suçtur (TK.40/I).

B) Suiniyetle gerçeğe aykırı beyanda bulunmak :

Gerçeğe aykırı olarak yapılmış bulunan tescilin «SUİNİYET-LE» yapılmış bir beyana dayanılarak yapılması zorunludur. Suiniyette «KAST unsuru» vardır. Gerçek dışı beyanın bilerek ve isteyerek yapılmış olması zorunludur. O nedenle, «ihmalî» bir hareket sonucu gerçeğe aykırı bir tescil işlemi ortaya çıkmış ise bu davranışın suç olmaması gerekir.

Örneğin; gerçeğe uygun şekilde bir tescil işlemi yapılmışken sonradan bazı nedenler sebebiyle tescil edilen hususta meydana gelen değişiklikler onu gerçek dışı bırakmış ise bu fiilin suç olması gerekir.

Zira; değişen şartlara göre gerçek dışı kalan tescili, oluşan şartlara göre değiştirmekte «ihmalî» görülen ilgilinin «suiniyetle» gerçek dışı beyanda bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Şu halde «ihmal veya hata» gibi taksirli bir hareket sonucu hakikate aykırı bir durum ortaya çıkmış ise o taktirde bu hareketin cezalandırılması mümkün değildir.

3— Suçun Kovuşturulma Usulü :

«Kamu davası» niteliğinde olan davanın bir iddianame ile açılmış olması gerekmektedir. Suç, takibi şikâyete bağlı suç nevinden bulunmadığından suiniyetli beyanda bulunmadan dolayı zarara uğramış üçüncü kişilerin doğrudan doğruya dava açma yetkileri yoktur. Ancak suçu ihbar yetkileri vardır. Dava açıp açmamanın takdiri, suçu kovuşturan Cumhuriyet Savcılığına aittir.

4— Cezayı Verecek Mahkeme :

Kanun (TK.40/I), ilgilinin ceza mahkemesi tarafından cezalandırılacağını söylemiş, ancak bunun hangi ceza mahkemesi-sulh veya asliye-Ceza-olduğunu belirtmemiştir. 825 sayılı Ceza Kanununun mevkii meriyete vaz'ına dair kanunun 29.maddesi gereğince davaya bakacak olan mahkeme «Asliye Ceza Mahkemesi»dir.

5— Verilecek Ceza :

İlgiliyi yargılayan mahkeme suçu sabit görecektir ise ilgiliye «asli ceza» olarak hapis veya para cezası vereceği gibi buna ek olarak ayrıca «feri nitelikte» mahrumiyet ve çıkartma cezaları da verebilecektir.

A) Asli Cezalar :

a— 100—2000 liraya kadar (25) ağır para cezası,
veya

b— 1—6 aya kadar hapis cezası
yahut,

c— Birlikte olarak hapis ve para cezası.

B) Fer'i Cezalar :

a— 1—5 yıla kadar (26) Ticaret ve Sanayi Odalarına aza olabilmek ve borsada muamele yapabilmek haklarından mahrumiyet (27)

-
- (25) Buradaki para cezası eski kanunda 10—200 liraya kadar olduğu halde yeni kanunda bu hüküm adliye encümeni mazbatasıyla «para cezası tesirli olabilmek» gerekçesiylebugünkü şekline dönüştürülmüştür.
- (26) Eski Kanunda bu süre alt sınırı (asgari haddi) gösterilmeden 5 yıla kadardı. 1—5 yıl arasında verilecek olan muamele yapmamak veya muvaffak olarak çıkartılma cezaları sonuçları itibariyle «muayyen bir meslek ve sanatın tatil icrası» niteliğindedir. Ceza kanunumuzda bu cezanın süresi 25. maddede 3 günden 2 seneye kadar olarak sınırlandırılmıştır. TK. muzdaki bu hüküm Ceza Kanununda belirtilen hükme bir istisna getirmiş olmaktadır.
- (27) Borsada (Ticaret Borsasında) muamele yapabilmek için Ticaret odasına kayıt (aza) olmak gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle borsada kota edilen malların ticaretiyle meşgul olabilmek için borsada aza olmak şarttır. Ticaret borsalarına kayıt mecburiyeti 5590 sayılı kanunun 37. maddesinde düzenlenmiştir. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. ÖÇAL, Akar: «Mahkeme Kararlarında Ticaret Borsaları» Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi (ESADER) Cilt: XI, Sayı 1, s. 263 vd. Bu nedenle böyle bir mahrumiyet

b— Borsalardan (28) muvakkat olarak çıkarılma (29).

6. Cezaların Uygulanmasında Hakimin Takdir Yetkisi :

İlgiliye verilecek olan cezanın - hapis veya para cezasının tayin ve tespitinde hakim serbesttir. Halin icabına göre ve takdir yetkisini de kullanmak suretiyle, isterse müstakilen «para» veya «hapis» cezası hükmedileceği gibi «her ikisini birden de» hükmedebilir.

Hakimin takdir yetkisinin olmadığı husus, hapis veya para cezası ile birlikte belli süre (1-5 yıla kadar) ticaret ve sanayi odalarına aza olabilmek ve borsada muamele yapabilmek haklarından mahrumiyet veya borsalardan muvakkat olarak çıkartılma cezalarının verilmesi zorunluluğudur.

Kanun «karar verilir» demek suretiyle bu cezanın verilip verilmeyeceğini taktire bırakmayıp, mutlak surette verilmesi şartını getirmiş olmaktadır.

cezası almış bulunan ilgili bu muhrumiyeti süresi içerisinde borsada kota edilen malların ticaretini yapamaz. Bunun ötesinde borsa ile olan diğer ilişkileri örneğin odalar (5590 sayılı kanununun 13. m. ve borsaların (5590 S.K.39 m.) uzuvlarındaki görevleri devam eder. Oda ve borsaların uzuvlarındaki görevler için bkz. ÖÇAL, Akar: Notlu—İçtihatlı ve gerekçeli «Ticaret ve Sanayi Odaları» «Ticaret Odaları», «Sanayi Odaları», «Ticaret Borsaları» ve «Ticaret ve Sanayi Odaları» «Ticaret Odaları ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanunu, Eskişehir Sanayi Odası Yayınları No: 7 Eskişehir 1971, s. 26—46.

- (28) Kanundaki «Borsalar» tabirinin ticaret borsaları ile birlikte 1447 sayılı Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsalarını da kapsadığı anlamı çıkmakta ise de gerçekte «borsalar» tabirinden ticaret borsasını anlamak gerekmektedir. Zira, 1447 sayılı Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu borsa acentalarını tacir saymamıştır... Tacir sayılmadıkları için de gerek acentalar ve gerekse müstahdemler ticaret odalarına kayıt olamazlar. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. KOTAR, Erhan: **Menkul Kıymetler Borsalarında Borsa Emirleri ve Muhasebesi**, Eskişehir, İ.T.İ.A. Yayınları 1971, s. 59 vd.) Bir yere kayıtlı olmayan bir kimsenin oradan muvakkat da olsa çıkartılması söz konusu olamayacağına göre «Borsalar» tabirinden yalnızca ticaret borsalarını anlamının uygun olacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır.

- (29) Eski kanunumuzda olmayan bu hüküm yeni kanunla getirilmiş yeni bir hükümdür. «Muvakkat olarak çıkartılma» cezası da ortaya çıkardığı sonuçlar bakımından «muamele yapabilmekten mahrumiyet» cezası gibidir. Ancak burada çıkartılma (ihraç) söz konusu olduğu için bu uygulama oda ve borsaların uzuvlarındaki görevleri de kapsar. İlgili bu süre içerisinde borsada muamele yapmadığı gibi yönetiminde de görev alamaz.

Fakat kanun, fer'i ceza (30) niteliğinde bulunan bu cezanın uygulanmasında hakime yine de bir «taktir yetkisi» vermiş bulunmaktadır; ilgili hakkında hapis veya para cezası vermiş bulunan hakim ayrıca:

A) Ticaret ve Sanayi Odalarına aza olabilmek ve borsada muamele yapabilmek haklarından mahrumiyet

veya

B) Borsalardan muvakkat olarak çıkartılma

cezalarından birisine hükmederken yine de «taktir yetkisini» kullanmak suretiyle bu cezalardan herhangi birisine hükmedebilir.

(30) Fer'i ceza kavramı için bkz.. TANER, Tahir: **Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İstanbul 1953, s. 586; DÖNMEZER, Sulhi—ERMAN, Sahir: **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt II** İstanbul 1974, s. 638; EREM, Faruk: **Türk Ceza Hukuku Cilt: I Genel Hükümler** Ankara 1968, s. 740.